

Architectus

1999
Nr 1(5)

Współczesność

Ada Kwiatkowska

Przyszłościowe wizje kształtowania środowiska mieszkaniowego

Koniec XX wieku skłania do refleksji nad dziedzictwem i dorobkiem myśli architektonicznej oraz nad stanem środowiska naturalnego i zurbanizowanego. Niesie on w sobie również pewne wyzwanie, gdyż jest zapowiedzią nowej ery, a być może nawet przełomu w kształtowaniu środowiska życia człowieka. W ostatnim stuleciu społeczeństwo ewoluowało od społeczeństwa cywilizacji industrialnej do postindustrialnej, od ekspansji procesów produkcyjnych, konsumpcyjnych i urbanizacyjnych do prób samoograniczenia i kontroli procesów wzrostu, szukania równowagi w ekosystemie, ochrony i rekultywacji środowiska życia człowieka. Wymogiem ostatnich czasów w działaniach lokalnych stało się myślenie globalne ze względu na złożoność, współzależność i skalę procesów środowiskowych i cywilizacyjnych [20].

Podstawowe problemy i konflikty w środowisku zurbanizowanym postindustrialnej cywilizacji dotyczą zachwiania równowagi między środowiskiem naturalnym a zurbanizowanym [6], zanieczyszczenia środowiska życia człowieka oraz rozrastającej się sieci komunikacji w związku z rosnącą mobilnością społeczną. Niekontrolowanemu wzrostowi towarzyszy wizualny chaos i bezład przestrzenny w strefach miejskich i w krajobrazie otwartym wzdłuż korytarzy komunikacyjnych. Tereny przemysłowe w tkance miejskiej ulegają degradacji na skutek restrukturyzacji przemysłu i wdrażania nowych technologii. Kompleksy budynków biurowych stoją puste i niewykorzystane, w związku z komputeryzacją procesów zarządzania i minimalizacją zatrudnienia w administracji. Niekontrolowany rozwój tkanki quasi-mieszkaniowej w strefie podmiejskiej, w postaci slumsów poziomych lub pionowych, blokuje rozwój miast [18]. Jednocześnie mamy do czynienia z pewnym wyczerpaniem się wzorców zabudowy mieszkaniowej w aglomeracji miejskiej. Wzrost licz-

by ludzi bezdomnych, opustoszałe budynki w centrach miejskich zamieszkałe przez dzikich lokatorów, odpady cywilizacyjne, katastrofy budowlane, kryzys energetyczny, szum informacyjny itd., wszystko to tworzy krajobraz środowiska mieszkaniowego pod koniec XX wieku; wieku, który charakteryzuje się z jednej strony nieograniczonymi możliwościami materiałowymi i technologicznymi, z drugiej zaś – brakiem rozwiązań podstawowych problemów wynikających z zagrożeń społecznych i ekologicznych.

W 1993 roku Fińskie Stowarzyszenie Architektów zorganizowało konferencję i wystawę architektoniczną *Nowe scenariusze życia i mieszkania* w Helsinkach. Do udziału zaproszono architektów z różnych krajów europejskich, którzy mieli za zadanie opracować i przedstawić w formie wizji przestrzennych kierunki przyszłego rozwoju struktur mieszkaniowych oraz nowe idee i wzorce kształtowania środowiska mieszkaniowego.

Idee prezentowane na międzynarodowym forum w Helsinkach przyjmują różne hipotezy dotyczące rozwoju struktur osiedleńczych i problemów cywilizacji XXI wieku. Na podstawie prezentowanych wizji można wyróżnić następujące przyszłościowe tendencje i modele kształtowania środowiska mieszkaniowego:

1. Strategie globalne.
2. Korytarze tranzytowe i krawędzie miasta jako potencjał rozwoju struktur mieszkaniowych.
3. Miasto jako gigantyczna scena.
4. Oazy i archipelagi.
5. Ekologiczne struktury mieszkaniowe.
6. Dekonstruktywizm i antykonstruktywizm w kształtowaniu środowiska mieszkaniowego.
7. Blok mieszkaniowy jako urbanistyczny moduł.
8. Puzzle – graficzne kompozycje.
9. Paradoksy i prowokacje.

Strategie globalne – manifesty urbanistyczne

Strategie globalne zawierają w sobie pewien algorytm postępowania, który, według autorów tych strategii, umożliwia osiągnięcie stanu harmonii i równowagi w środowisku życia człowieka, a także prowadzi do integracji siedlisk ludzkich na całej kuli ziemskiej, dzięki rozbudowie infrastruktury połączeń komunikacyjnych (pasma zurbanizowane o dużej intensywności zabudowy, Internet, telekomunikacja satelitarna) [4], [7].

Postulaty i idee zawarte w tych strategiach za najważniejsze uznają dążenie do wielofunkcyjności przestrzeni miasta czy siedliska oraz dokonywanie zmian przez nakładanie się kolejnych przekształceń, a nie przez wyburzenia i wymianę starych struktur na nowe. Tradycyjne wzorce kształtowania przestrzeni zespołów mieszkaniowych są traktowane jako uniwersalne i nieprzemijające, gdyż zachowują one skalę człowieka oraz indywidualny charakter, formę i nastrój miejsca. W strategiach tych podkreśla się konieczność rewitalizacji środowiska życia człowieka przez regenerację i rekultywację środowiska naturalnego oraz uzupełnianie niekompletnych struktur miejskich i podnoszenie standardów życia w strukturach już istniejących. Aby cele strategii mogły być realizowane, plany siedlisk ludzkich powinny być tworzone w perspektywie czasowej nie krótszej niż 60 lat, co umożliwi uwzględnienie wszystkich negatywnych procesów wystę-

pujących w środowisku i przeciwdziałanie im. W planowaniu perspektywicznym należy, według autorów strategii, uwzględniać marzenia, a nie normatywy. Zespoły mieszkaniowe powinny powstawać wzdłuż naturalnych cieków wodnych. Woda jest traktowana jako symbol życia, spełniający zarazem funkcje wypoczynku i transportu. Inne postulaty mówią o konieczności zachowania skali człowieka (małe jest piękne), strefowania przestrzeni mieszkaniowej od strefy publicznej do prywatnej, przywrócenia ulic miast pieszym itd.

Strategie globalne reprezentują nurt myślenia proekologicznego; z tego właśnie wynikają postulaty dotyczące minimalizacji transportu, maksymalizacji różnorodności i wielofunkcyjności przestrzeni zespołów mieszkaniowych czy koncentracji struktur mieszkaniowych w celu uwolnienia terenu dla rekreacji. Nowe technologie powinny integrować miejsce pracy z miejscem zamieszkania. Zespoły mieszkaniowe – habitaty przyszłości – powinny powstawać na bazie przystanków komunikacji masowej, ich wielkość nie może przekraczać jednostki przestrzennej o promieniu 300–500 m, czyli skali dostępnej dla pieszego. Zespoły te powinny charakteryzować się zindywidualizowanym wzorcem organizacji przestrzennej i zindywidualizowaną formą odróżniającą je od zespołów sąsiednich.

Korytarze tranzytowe i krawędzie miasta jako potencjał rozwoju struktur mieszkaniowych

Miasto można rozpatrywać ze względu na tkankę architektoniczną zespołu budynków z wolną przestrzenią między nimi lub z perspektywy wolnej przestrzeni, czyli sekwencji wewnątrz urbanistycznych obudowanych ścianami budynków. To drugie spojrzenie jest punktem wyjścia do szukania nowych idei i wzorców przestrzennych kształtowania środowiska mieszkaniowego. W koncepcjach tych podkreśla się wagę i potencjał tkwiący w przestrzeniach komunikacyjnych, w przestrzeniach na styku różnych funkcji w mieście oraz na styku miasta i krajobrazu otwartego. Przestrzenie te są na ogół barierami dzielącymi miasto, a zarazem stanowią przestrzeń dezintegracji i chaosu.

Próba twórczego przetworzenia, przełamania lub przekroczenia barier, jak na przykład podczas budowy mostów na rzekach, może przyczynić się do aktywizacji i dynamizacji różnych części miasta, stwarzając zarazem pewną nową jakość w przestrzeniach między różnymi funkcjami

czy strefami w mieście. Przyszłościowe struktury mieszkaniowe są projektowane z uwzględnieniem idei krawędzi w mieście jako membrany oraz korytarza tranzytowego jako kanionu dla wielofunkcyjnych struktur mieszkaniowo-usługowych.

Membrana na granicy przestrzeni zurbanizowanej i krajobrazu otwartego jest aktywną ścianą umożliwiającą kontakt i wzajemne interakcje między wnętrzem a zewnątrz lub między przestrzeniami o różnych funkcjach, na przykład struktura wielofunkcyjna powstała na granicy terenów wzdłuż trakcji kolejowej [11].

Innym przykładem są struktury nałożone na zintensyfikowany linearny system transportu [21]. Korytarze tranzytowe są zorientowane na automatyzację i satelitarne sterowanie. Przestrzeń korytarza tranzytowego jest swoistym wirtualnym kanionem, w którym percepcja przestrzeni jest zależna od środka transportu i jego prędkości oraz od sieci komunikacji i jej przepustowości.

Miasto jako gigantyczna scena

Problemem współczesnych miast jest zatracenie ich vitalności oraz *indywidualnej twarzy*, a także rozrost centrum lub powstanie kilku konkurencyjnych centrów, co prowadzi do utraty obrazu miasta jako całości. Centrum zawsze stanowiło najważniejszą atrakcję w mieście, było miejscem spotkań ludzi, miejscem ich kontaktu z kulturą,

miejscem zabaw i rekreacji; czymś, co nadawało ich życiu charakter odświętności. Niektóre koncepcje poprawy jakości życia w mieście przyszłości kładą właśnie główny nacisk na odtworzenie i rewitalizację centrum, przez wprowadzenie elementów identyfikujących i integrujących centrum.

Ponieważ skala miasta uległa znacznemu powiększeniu, elementy te przybierają więc na ogół postać gigantycznych działań, gigantycznych monumentów lub struktur. Wydaje się, że tylko przekroczenie skali umożliwi wytworzenie nowej jakości w pasmie zabudowy bez początku i końca; jakości, która koncentrowałaby życie miasta wokół siebie. Dlatego koncepcje miasta przy-

szłości wprowadzają do centrum takie elementy, jak gigantyczny amfiteatr jako symbol miasta i scena dla różnych masowych imprez [22] czy instalacje przestrzenne (scenograficzne) wprowadzane na ulice centrum, tworzące specyficzny nastrój, sprzyjający życiu i zabawie, pulsujące w rytmie zmiennych wydarzeń [14].

Oazy i archipelagi

Idea wydzielenia i wyodrębnienia mniejszych jednostek przestrzennych w mieście umożliwi mieszkańcom identyfikację z miejscem zamieszkania, a także wytwarza poczucie przynależności do grupy społecznej. Ma to szczególne znaczenie w metropoliach, których skala przekracza dotychczasowe doświadczenia ludzkie. Wydzielone jednostki są zindywidualizowane pod względem formy i funkcji. Wyodrębnienie jednostek wiąże się

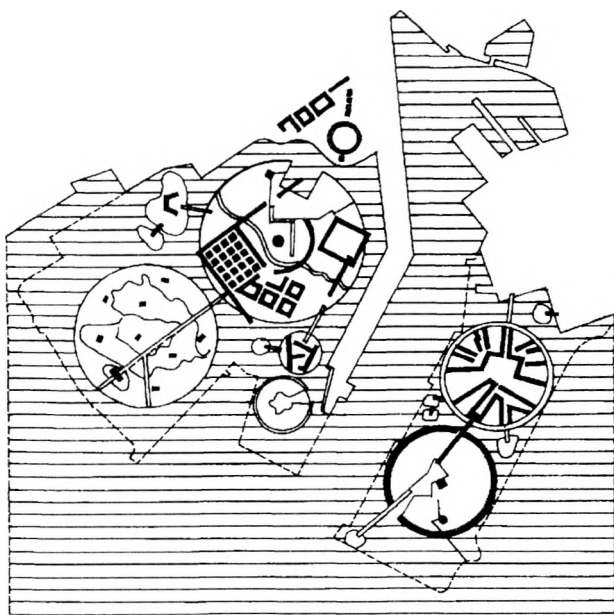
z określeniem granic terytorium habitatu nie tylko w formie zapisu czy regulacji własnościowej, lecz także w formie przestrzennej, przez budowę np. ścian, wałów ziemnych, fosy, pasm zieleni i parków. Oazy przybierają czasami formę wysp oddzielonych od lądu stałego kanałami [2]. Miasto w tych ideach rozumiane jest jako mozaika różnorodnych jakości i kształtów przestrzennych (ryc. 1).

Ekologiczne struktury mieszkaniowe

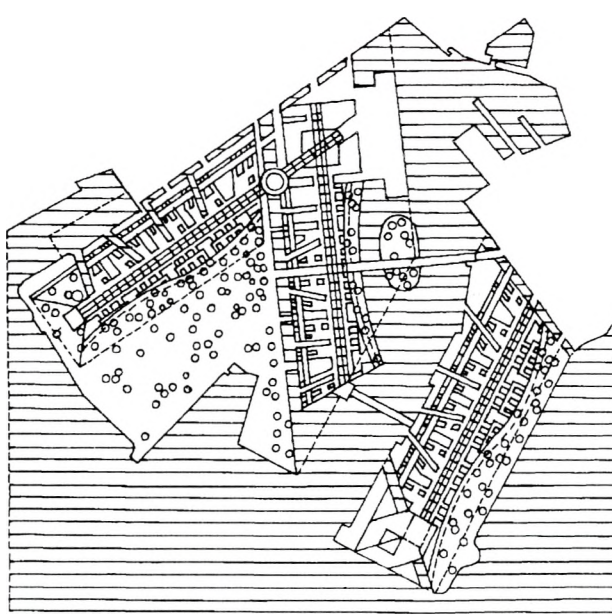
Nurt proekologiczny w myśleniu o architekturze jest pewną modą, ale też i koniecznością pod koniec XX wieku. Wobec ekspansji procesów urbanizacyjnych, zanikania krajobrazu otwartego, pustynnienia Ziemi, wzrostu zanieczyszczenia powietrza i wody, zachwiania gospodarki tlenowej itp., odtworzenie środowiska naturalnego wydaje się niezbędne do dalszego zdrowego funkcjonowania człowieka. Można oczywiście przyjąć i inną hipotezę, zakładającą, że organizm człowieka będzie się przystosowywać do zmian zachodzących w środowisku. Powstaje jednak pytanie, jak dużo czasu zajmie taka adaptacja i czy pokolenia przejściowe, nieprzystosowane do tych zmian, muszą być skazane na zagładę.

Koncepcje ekologicznych struktur mieszkaniowych przybierają na ogół formę zabudowy willowo-pawilonowej, zielonych oaz lub ekologicznych megastruktur.

Zabudowa willowo-pawilonowa jest lokalizowana w zieleni parkowej lub na rekultywowanych terenach poprzemysłowych [10]. Struktury przestrzenne wykorzystujące energię z alternatywnych źródeł, np. energię słoneczną, wiatru czy geotermalną, są projektowane jako zielone oazy, czyli struktury o zamkniętym obiegu materii i energii, najczęściej przykryte szklaną kopułą [12]. Ekologiczne megastruktury są propozycją totalnych struktur przestrzennych w formie sztucznych wzgórz i zboczy, uformowanych przez dachy budynków mieszkalnych pokrytych ziemią i roślinnością, tzw. *architektura ziemna* [13], [19], (ryc. 2).

Ryc. 1. Oazy i archipelagi, arch. L. Amplo Rella i R. Mänttari (oprac. autorki wg [2])

Ryc. 2. Ekologiczne struktury mieszkaniowe – „zielone wzgórza Helsinek”, arch. A. Kwiatkowska (oprac. autorki wg [19])

Dekonstruktywizm i antykonstruktywizm w kształtowaniu środowiska mieszkaniowego

Złożoność procesów zachodzących w środowisku człowieka, według części autorów, najlepiej odzwierciedlają idee dekonstruktywizmu lub antykonstruktywizmu, jako idee wielowarstwowości, wielokierunkowości, różnorodności, wielostronnej dostępności, cyrkulacji, przenikania, wzrostu itp. Idee te mogą przybierać różnorodne formy, od kompozycji dekonstruktywistycznych, czyli wielości planów, warstw i kierunków przenikających się wzajemnie w strukturach mieszkaniowych, tzw. zaplanowany chaos [17] (ryc. 3) do kompozycji antykonstruktywistycznych,

czyli kompozycji pustki, otwarcia się na przypadek, incydentalność czy zdarzenie [5].

Nurt ten wskazuje na wagę dynamicznych procesów zachodzących w środowisku i ich wpływ na percepcję przestrzeni. Zgodnie z tymi ideami, przestrzeni nie można zamknąć w stałej, określonej do końca strukturze, gdyż jest to proces przeciwny życiu, równoznaczny z *uśmierceniem przestrzeni*. Przestrzeń powinna przepływać przez otwartą strukturę, zmieniając swoją formę i kształt; powinna być otwarta na zmiany, gdyż to właśnie oznacza życie.

Blok mieszkaniowy jako urbanistyczny moduł

Istniejące XIX-wieczne kwartały mieszkaniowe stanowią podstawową i przeważającą tkankę większości miast europejskich, decydujących o kształcie i obrazie tych miast. Wiele koncepcji architektonicznych wciąż nawiązuje do tych wzorców, by zachować ciągłość kształtowania przestrzeni miejskiej. Współczesną interpretację XIX-wiecznego bloku mieszkaniowego można zobaczyć w Berlinie, Londynie i innych miastach europejskich.

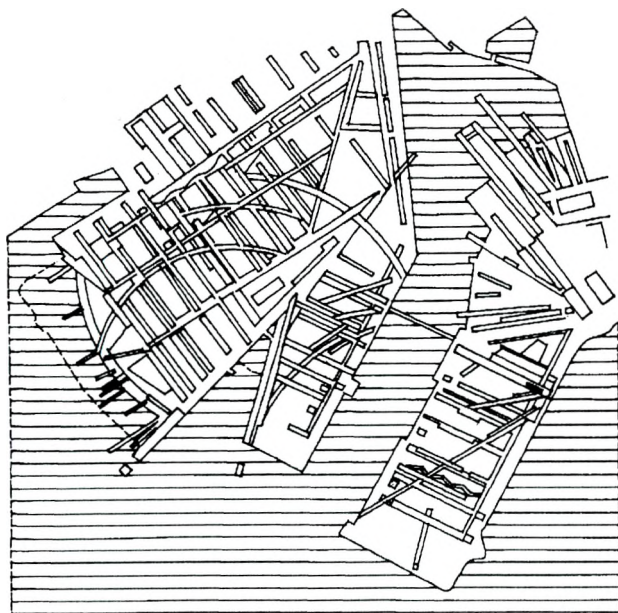
Dbałość o formalną jednorodność miasta, a także przekonanie, iż wielowiekowa tradycja kształtowania miast

wpisana jest w *geny* i oczekiwania człowieka sprawia, że parametry bloków mieszkaniowych są traktowane jako urbanistyczne moduły, które należy kontynuować, aby zachować skalę miasta [3], [16]. Koncepcje te nie wnoszą nic nowego do myślenia o architekturze przyszłości. Skłaniają jednak do refleksji, czy przyszłość musi zawsze oznaczać nową jakość, rewolucję, zerwanie z dotychczasowymi wzorcami, i czy przyszłość nie powinna być rozumiana jako kontynuacja idei i wzorców już sprawdzonych oraz akceptowanych przez ludzi (ryc. 4).

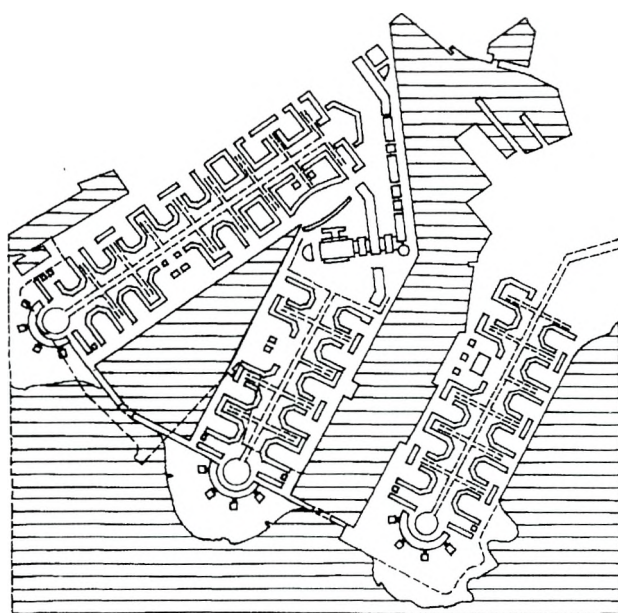
Puzzle – graficzne kompozycje

Nurt myślenia graficznego był i jest zawsze obecny w rozwiązywaniu problemów zarówno architektury współczesnej, jak i architektury przyszłości. Architekt, według części autorów, nie jest osobą wystarczająco kompetentną, by rozwiązywać problemy środowiska życia człowieka, dlatego powinien się on zajmować wyłącznie kreacją

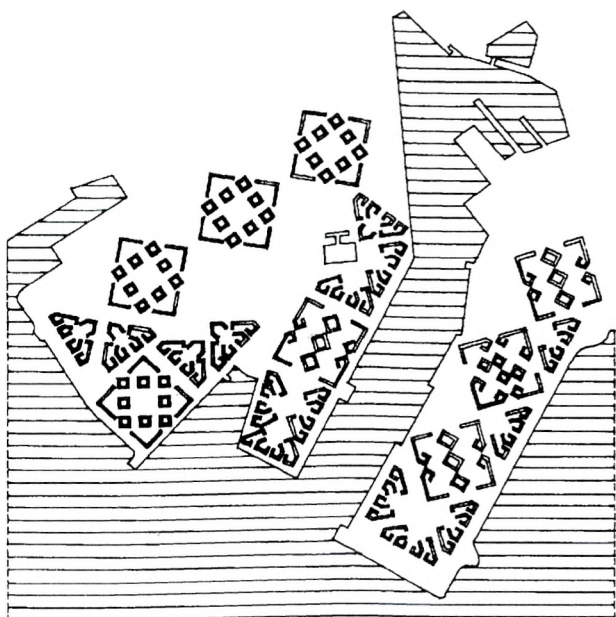
przestrzeni. Takie pojmowanie architektury wydaje się zgodne z duchem ery komputerowej; ery, która przyczynia się do transformacji komunikacji werbalno-dyskursywnej w komunikację wizualną i do wzmacniania wizualnych technik wyrazu. Kiedy wszystko jest znakiem lub obrazem, trudno jest się wtedy posługiwać znaczeniem lub in-

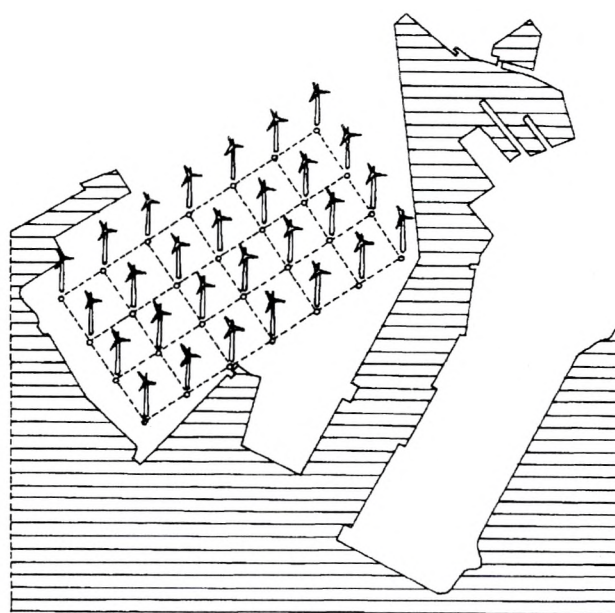
Ryc. 3. Dekonstruktywizm – wielokierunkowe i wielowarstwowe struktury mieszkaniowe, arch. R. Kramm (oprac. autorki wg [17])

Ryc. 4. Blok mieszkaniowy jako urbanistyczny moduł, arch. I. Appleton i M. Appleton (oprac. autorki wg [3])

Ryc. 5. Puzzle – graficzne kompozycje, arch. E. Valjakka (oprac. autorki wg [23])

Ryc. 6. Paradoxy i prowokacje – otwarta przestrzeń przyszłości w oczekiwaniu na nowe wiatry i prądy, arch. J. Kaipia (oprac. autorki wg [15])

tencją. Tworzenie kompozycji architektonicznej staje się więc grą figur, linii i brył, które niczym puzzle organizują całą przestrzeń [23] (ryc. 5). Pytanie o kształt i zasadę kom-

pozycji nie ma w tym wypadku sensu, co najwyżej można wyświetlić na ekranie komputera inne warianty wzajemnych interakcji figur geometrycznych.

Paradoxy i prowokacje

Wizje przyszłości często przybierają formę prowokacji, antytezy, metafory czy symbolu. Ten rodzaj kreacji ma tę zaletę, iż jest czytelny, mimo możliwej wieloznaczności interpretacyjnej, przez swoją totalność czy jednoznaczność przesłania. Powstaje jednak zawsze wątpliwość, czy idee te mówią nam coś o przyszłości, czy raczej o teraźniejszości. Wydaje się, że u genezy ich powstania leży negacja lub próba przeformułowania czy przewartościowania istniejącej rzeczywistości. Kwestią przypadku jest więc, czy ten typ myślenia upowszechni się kiedyś w przyszłości. Ze względu jednak na ich dużą wartość poznawczą, warto jest odnotować te idee, które się za nimi kryją. I tak z wizji architektonicznych, pozostających w nurcie prowokacji prezentowanych na wystawie w Helsinkach, na uwagę zasługują następujące koncepcje:

– wizja otwartego społeczeństwa przyszłości, wyrażona w formie matrycy nieograniczonych możliwości wyboru z ekonomicznych, ekologicznych i społecznych doświadczeń ludzkości [9],

– wizja otwartej przestrzeni przyszłości, oczekującej na nowe prądy, kierunki, idee; przestrzeń nieograniczonych możliwości, pusta przestrzeń [15] (ryc. 6),

– wizja kompozycji architektonicznej w formie symfonii, wyrażająca przepływ, ruch, mobilność, rytm i harmonię [8],

– wizja symbolicznego *party dla żebraków*, czyli dla grupy społecznej żyjącej na marginesie miasta; dla ludzi odrzuconych, nieprzystosowanych, biednych i bezrobotnych, będących ofiarami *miejskiej maszyny* (dla 590 000 ludzi bezrobotnych w Finlandii należałoby ustawić stół długości 177 km), [1].

Wnioski

W dyskusji podsumowującej idee prezentowane na międzynarodowym forum w Helsinkach podkreślano dwa zasadnicze nurty kształtowania środowiska życia człowieka w przyszłości. Pierwszy nurt obejmuje idee osadzone w tradycji, lecz ukierunkowane na przyszłość, drugi zaś – idee zrywające z tradycją i osadzone w przyszłości.

Nurt zachowawczy jest kontynuacją wzorców przestrzennych sprawdzonych na przestrzeni dziejów; oznacza czerpanie z dziedzictwa kulturowego w zakresie kształtowania siedlisk ludzkich. Nurt ten za podstawowe wartości uznaje harmonię tradycyjnych i nowych struktur przestrzennych, ograniczoną interwencję

w istniejące środowisko oraz ochronę krajobrazu naturalnego.

Nurt modernistyczny oznacza zerwanie z tradycyjnymi formami struktur osiedleńczych na rzecz nowoczesnych struktur (architektura mobilna, architektura ziemna, ekoarchitektura, megastruktury, antykonstrukcja itp.), łączących przestrzeń zurbanizowaną w system naczyń połączonych dzięki sieci komunikacji satelitarnej oraz nowym środkom transportu (ponaddzwiękowe samoloty, pociągi, samochody itp.). Nurt ten korzysta z osiągnięć najnowszych technologii, umożliwiających tworzenie rzeczywistości wirtualnej oraz odtworzenie tkanki i środowiska naturalnego w dowolnym zdegradowanym miejscu.

Bibliografia

- [1] A-mcn, *Beggars banquet*, [w:] Helsinki – Tampere Visions: New Scenarios for Living, The Finnish Association of Architects, Helsinki 1993, s. 78.
- [2] Amplo R., Mänttärri R., *Archipelago*, [w:] tamże, s. 40.
- [3] Appleton I., Appleton M., *The water edges*, [w:] tamże, s. 32–33.
- [4] Avry B., *Helsinki – Tampere axis*, [w:] tamże, s. 86–87.
- [5] Benoit C., Decq O., *Void*, [w:] tamże, s. 46–47.
- [6] Dickens P., *Alienation, emancipation and the environment*, [w:] The Urban Experience, E&FN. Spon, London, 1994, s. 371–384.
- [7] Einarsson T., Skanes P., Söderlind J., Tham K., *Helsinki – Tampere axis: tomorrow as threat*, [w:] Helsinki – Tampere Visions: New Scenarios for Living, The Finnish Association of Architects, Helsinki 1993, s. 84–85.
- [8] Harris T., Hämeccnncmi E., Kjisik H., *A journey as frozen music*, [w:] tamże, s. 88.
- [9] Hedman M., Karhu T., Tirkkonen J., *Matrix of choice*, [w:] tamże, s. 79.
- [10] Heuz T., Ritter M., Vernet V., *The village*, [w:] tamże, s. 18–19.
- [11] Isohanni T., Kurkijärvi G., Lehtovuori P., Mänttärri J., Verwijnen J., *Helsinki inner ring*, [w:] tamże, s. 68–69.
- [12] Jaakkola H., Kerttula T., Rajakatio K., *Symbiotic form*, [w:] tamże, s. 25.
- [13] Jourda F., Perraudin G., *Vers une urbanisme bio-climatique*, [w:] tamże, s. 66–67.
- [14] Junttila J., Korja M., *Mannerheim street*, [w:] tamże, s. 61.
- [15] Kaipia J., *Cityscape above*, [w:] tamże, s. 38–39.
- [16] Karvoja P., Korhka M., Leinonen J., *Use of block typology*, [w:] tamże, s. 83.
- [17] Kramm R., *The stripes and layers*, [w:] tamże, s. 8–9.
- [18] Kwiatkowska A., *Idea habitatu*, [w:] Habitat – środowisko mieszkaniowe człowieka, Wydawnictwo Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1988, s. 11–17.
- [19] Kwiatkowska A., *Green hills of Helsinki*, [w:] Helsinki – Tampere Visions: New Scenarios for Living, The Finnish Association of Architects, Helsinki 1993, s. 35.
- [20] Kwiatkowska A., *Scenariusze rozwoju środowiska mieszkaniowego*, [w:] Budownictwo mieszkaniowe w krajach Europy Środkowej i Wschodniej w okresie transformacji, Politechnika Białostocka, Białystok 1997, s. 135–142.
- [21] Majurincin J., Wartiainen K., *The total machine*, [w:] Helsinki – Tampere Visions: New Scenarios for Living, The Finnish Association of Architects, Helsinki 1993, s. 72–73.
- [22] Martens J., *The vision – a gigantic amphitheatre*, [w:] tamże, s. 60.
- [23] Valjakka E., *Helsinki housing*, [w:] tamże, s. 17.

Futuristic visions of shaping housing environment

The present study deals with the futuristic visions of shaping housing environment. An attempt has been made at pointing out trends in modern thinking about future development and forms of habitat and housing complexes, based on spatial visions. These were presented at the international conference and architectonic exhibition “New scenarios for living” organized by the Finnish Association of Architects, Helsinki 1993. Architects from different European countries were invited to participate in the conference. Their task was to work out and present the directions and standards of the future development of residential structures. Based on the visions put forward, the following fu-

turistic models of shaping housing environment were distinguished: global strategies, transit corridors and city edges as a potential for development of housing structures, city seen as a giant scene, oases and archipelagos, ecological residential structures, deconstructivism and anticonstructivism in forming housing environment, apartment block as an urbanistic module, puzzles – graphic compositions, paradoxes and provocations. These models can be placed in two basic trends: conservative one referring to the tradition of the site, and modernistic one that breaks with traditional forms of housing structures in favour of modern building structures based on the latest technology.